

About Elly

TG STAN / DE ROOVERS
/ TONEELHUIS /
THEATER ANTIGONE /
HET LAATSTE BEDRIJF

Genereus en groots
theater

Johan Thielemans

Gezien op 09 maart 2023
Toneelhuis, Antwerpen

Op initiatief van Tg Stan vertolken elf spelers de tekst van de film 'About Elly' van de Iraanse cineast Asghar Farhadi. Het is een klassiek gegeven: een groep vrienden is op vakantie, maar op zeker ogenblik slaat het noodlot toe. Het kindermeisje Elly verdwijnt spoorloos. Farhadi laat de ware toedracht van die verdwijning in het midden, maar toont hoe het uitstapje omslaat in een drama. Elf spelers vertellen het verhaal, en ze doen dat prachtig.

17 MAART 2023

'About Elly' vertelt hoe drie getrouwde koppels samen een paar dagen naar de Kaspische zee op vakantie gaan. Twee extra reisgenoten behoren echter niet tot die hechte groep. Ahmad (Lukas De Wolf) is in Duitsland net gescheiden van zijn Duitse vrouw. Elly (Anna Franziska Jäger), een schuchter meisje van twintig, komt mee als kinderoppas. Maar Sepideh (Jolente De Keersmaeker), de dominante figuur van het gezelschap, heeft een plannetje: ze wil Elly koppelen aan Ahmad.

Aanvankelijk heeft de groep pech: de villa waar Sepideh haar zinnen op gezet had blijkt verhuurd, maar dankzij een oude vrouw, een kennis van Sepideh, kunnen ze hun intrek nemen in een ander, vervallen huis. De groep ruimt dat zo goed en kwaad als het gaat op. Ondertussen lijkt Sepideh's plannetje te slagen: er is een voorzichtige toenadering tussen Elly en Ahmad. Alleen: de volgende dag kondigt Elly aan dat ze dringend naar huis moet omwille van haar zieke moeder. Sepideh probeert haar dat uit het hoofd te praten, maar Elly lijkt vastbesloten.

Ze past echter wel nog op de kinderen als die gaan spelen aan de rand van de zee. Dan gaat er van alles mis. Plots blijkt één kind verdwenen. Het waagde zich te ver in zee en wordt maar net van de verdrinkingsdood gered. Maar ook Elly is nergens meer te bespeuren. Is ze ook verdronken of is ze toch naar huis? Het gezelschap gaat in paniek op zoek naar het verdwenen meisje.

Het gezellig samenzijn krijgt nu donkere kanten. Er komen geheimen aan het licht. Sepideh wist dat Elly verloofd was, maar uit die relatie wilde. Daarom wellicht maakte Elly Ahmad wijs dat haar broer belde tijdens hun samenzijn. Als uitkomt dat ze geen broer heeft gaat het iedereen dagen dat het haar verloofde was die belde. Die verloofde, Alireza (Armin Mola), verschijnt ook op het toneel en eist uitleg. Amir, de echtgenoot van Sepideh (Haider Al Timimi) raakt steeds meer ontstemd over het voortvarende gedrag van zijn vrouw. Hij vreest dat het ook hun eer en reputatie zal schaden.

Er volgt een spel van liegen en bedriegen om de waarheid te verhelen. Er staat veel op het spel. Ten eerste is er de reputatie van Elly. Als haar verloofde te weten komt dat ze met een andere man omging zou ze niet langer eerbaar zijn (het is het enige element in het verhaal dat een Iraanse toets verraadt). Maar ook Sepideh zit in een lastig parket. De centrale vraag wordt of Sepideh niet beter meteen open kaart had gespeeld tegenover Ahmad en de anderen over de situatie van het meisje en misschien zelfs over haar eigen plannetjes.

In wezen wordt de tekst een morele zelfs filosofische reflectie

Die kwestie komt zo centraal te staan dat Elly steeds meer een bijrol lijkt te worden. Haar lotgevallen hebben steeds minder emotionele impact op de toeschouwer. Het gaat erover of Sepideh verantwoordelijk is voor de onfortuinlijke gang van zaken, en of ze dat ook wil erkennen. Alle betrokkenen blijven rond die hete brij draaien, tot dat niet langer mogelijk is. In wezen wordt de tekst een morele zelfs filosofische reflectie, maar dan van een lichte soort. Een verschrikkelijk psychologisch drama wordt het niet, ook niet als de bedrogen verloofde even vecht met zijn rivaal en dan afdruipt.

Er volgt een verrassend einde als het bericht komt dat verderop aan het strand het lijk van een vrouw is aangespoeld. Asghar Farhadi laat in het midden of het om Elly gaat. We vernemen evenmin of het om een ongeluk of om zelfmoord gaat. Het gaat Farhadi duidelijk niet om een antwoord op die vraag, wel om de vraag hoe de personages juist handelden.

Om de vele rollen in te vullen moesten Stan-acteurs Jolente De Keersmaecker en Scarlet Tummers, die tekenen voor het concept van de voorstelling, een beroep doen op vier verschillende gezelschappen. Deel van het concept was dat dit gemengde gezelschap toch de 'methode Stan' zou volgen: ze moesten 'zonder regisseur' een eenheid vinden. Daarin is deze spelersgroep volledig geslaagd.

Toch is er ook een verschil met de 'gewone' Stan voorstellingen. Er is immers een nadrukkelijke scenografie, waarvoor Joé Agemans (bekend van zijn schitterend werk bij F.C.Bergman) tekende. Hij toverde de lege toneelvloer om tot een keienstrand. Achteraan gaat tergend traag vanaf de vloer een doek omhoog dat met abstracte kleurvlakken een strandlandschap suggereert. Het blijft maar doorrollen tot het de hele achterwand van het podium inneemt. Uiteindelijk verdwijnt het doek ook weer in de toneeltoren.

Links staat een bonte verzameling spullen zoals strandstoelen, speelgoed, een opblaasbaar paardje. Het is als een zolder waar de spelers in de loop van de actie kunnen graaien. Het huis wordt gesuggereerd door een houten paletten die de spelers bovenop de keien plaatsen in wankel evenwicht. Als een scène zich aan de branding afspeelt overvleugelt een groenachtig zeil dat podium. Een windmachine laat het golven als een woelige zee.

De toneelbewerking door Stan cs. valt uiteen in twee contrasterende bedrijven en een inleiding. In de inleiding zien we Elly behoedzaam, in gedachten verzonken, dwalen over de keien op de toneelvloer. Je komt dan al iets te weten over de verwijdering tussen haar en haar verloofde. Een miezerige regen maakt de scène nog treuriger.

Het Vlaamse theaterlandschap heeft nood aan zo'n groot opgezette voorstellingen.

In het eerste deel van de encenering speelt echter ook de zaal een grote rol. Na het voorspel van Jäger komt de hele groep uitgelaten binnen via de deuren van de zaal. Ze laveert luidruchtig zingend tussen de toeschouwers door, als een bonte stoet, vooraleer het podium te bereiken. Daar vermaken ze zich verder met woordspelletjes. De kinderen laten vliegers op. De spelers bewegen zich met een grote vrijheid, in een soort gecontroleerde chaos. Het Iraanse lied dat ze zingen volstaat net om te suggereren dat we in Iran zijn. Later spelen ook andere scènes zich af tussen de eerste rijen van de zaal, bijvoorbeeld als Ahmad en Elly een onderonsje hebben of als het gezelschap op zoek is naar een telefoon.

Zo ontstaat een levendig beeld van de groep. Dat is een geluk, want Farhadi werkte dit bedrijf erg wijldopig uit, zodat je gemakkelijk je belangstelling zou verliezen, was het niet dat de stemming in het tweede deel dramatisch omslaat door de verdwijning van Elly. Het gaat dan niet meer over de groep maar over personages die verward raken in een wat brave thriller, met een opeenvolging van verrassende 'plot points' in de laatste scène.

Ik kon me achteraf niet van de indruk ontdoen dat het oorspronkelijke gegeven van Farhadi aan de magere kant is. De vreemdeling(e) die door haar verdwijning een hele wereld aan het wankelen brengt, is een thema dat zowel Hitchcock ('Suspicion') als Antonioni ('L'avventura') sterker uitwerkten. Het stuk van Farhadi staat of valt dan ook met sterk acteerwerk.

Dit gezelschap levert dat sterke acteerwerk con brio. Een echte vondst is bijvoorbeeld de manier waarop de kinderen vertolkt worden. Stijn van Opstal van Olympique Dramatique en Mokhallad Rasem van Toneelhuis nemen onder meer die rollen voor hun rekening (ze spelen ook de oude vrouw en een soort huisbewaarder). Ze doen dat op een erg humoristische manier, die de handtekening draagt van Olympique Dramatique. De komische fantasie van Stijn Van Opstal is bekend maar ook Rasem ontpopt zich hier als een volwaardige clown.

Samen werkten ze een soort parallel parcours uit met kleine komische nummers: ze spelen Willem Tell, of rijden met een auto, of spelen met vliegers (zo belangrijk in Iran) en bekronen hun routines met een inventieve vermomming als paard. Deze tussenkomsten verweven ze subtiel met de eigenlijke actie, zonder het verloop ervan te storen. Zulke grappen ontbreken in de originele film, maar zijn wel het theatrale hoogtepunt van de avond.

In het tweede deel schetst het stuk ook goed hoe de groep uiteenvalt in individuen met andere, en tegengestelde, belangen. Jolente De Keersmaeker (Stan) domineert het gebeuren, eerst als drijvende kracht, daarna als de leidster die haar gezag verliest. Haider Al Timimi (Antigone) biedt haar weerwerk als de verwijtende en verbolgen echtgenoot. Lukas de Wolf (Stan) is een charmante liefdeskandidaat. Robbie Cleiren van De Roovers is aanvankelijk de sympathieke figuur in de groep maar kan later moeiteloos gezag uitstralen. De jongere spelers

die de andere rollen invullen blijven meer op de achtergrond door hun schaarse replieken, maar staan er toch ook helemaal.

Een sterke theateravond als deze voert me tot een meer algemene bedenking. Je ziet hier een echte troep aan het werk: deze begaafde vertolkers zou ik graag vaker in zo'n constellatie aan het werk zien. Het Vlaamse theaterlandschap heeft nood aan zo'n groot opgezette voorstellingen. Dat verschillende generaties hier collegiaal samenwerken doet des te meer deugd aan het theaterhart. Dat de troep werd samen gesprokkeld uit vier gezelschappen is geen bezwaar – zo is de subsidiepolitiek nu eenmaal. Belangrijk is dat allen hier de grenzen van het eigen kleine gebied zonder moeite overschrijden en genereus de hand uitsteken naar de ander. Zo ontstond een boeiende voorstelling: eerlijk, inventief, vol spelplezier. Daardoor ook wist deze encenering de zwaktes van de tekst te overstijgen.